

Jeugdige daders moeten beter worden geholpen

Veroordeelde jongeren hebben in en na de gevangenis meer hulp nodig om goed terecht te komen.

Veel jongeren lopen tijdens hun verblijf in de gevangenis een blijvende achterstand op hun levensweg. Effectievere hulp is nodig om een goede plek in de samenleving te vinden, stelt oud-justitiepredikant Jan Eerbeek.

'Dertienjarige pleegde verschillende ernstige strafbare feiten, diefstallen en bedreigingen. Meerdere keren dreigde hij met een mes.' 'Jeugdige loverboy is medepleger van mensenhandel en uitlokking van ontucht met een vijftienjarig meisje.' 'Een jongen van zeventien jaar wordt veroordeeld voor drievoudige moord op zijn moeder, oma en zusje.'

Het is zomaar een greep uit gepleegde delicten. Regelmatig horen we over jeugdige daders die zware delicten plegen. Over criminaliteit onder jongeren en de sancties daarop ging het onlangs in de Spinhuislezing. Die wordt ieder jaar gehouden in het Gevangenis­museum van Veenhuizen en georganiseerd door de Vrienden van dat museum.

Prof. dr. Paul Vlaardingerbroek, emeritus hoogleraar familie- en jeugdrecht aan de Universiteit van Tilburg, hield de lezing. Hij gaf een breed beeld van wat er allemaal speelt in jeugdrecht, jeugdcriminaliteit en jeugddetentie. Jongeren tussen twaalf en achttien jaar vallen onder het jeugdstrafrecht. Aan twaalf- tot zestienjarigen kan maximaal twaalf maanden jeugddetentie worden opgelegd, aan zestien- tot achttienjarigen maximaal 24 maanden. Voor deze laatste groep is ook berechting onder het volwassenenstrafrecht mogelijk bij zeer ernstige feiten. Naast deze sancties kan bij ernstige delicten en zware (psychische) problematiek van een twaalf- tot achttienjarige dader een zogenaamde PIJ-maatregel met opname in een behandel­inrichting worden opgelegd. Deze PIJ-maatregel kan, als de jeugdige dader de maximale duur van zeven jaren in een behandel­inrichting heeft verbleven, in bepaalde gevallen worden omgezet in een volwassenen-tbs. Voor 18- tot 23-jarige daders kan in bijzondere gevallen het jeugdstrafrecht worden toegepast, bijvoorbeeld bij een adolescent met een verstandelijke beperking.

Het jeugdstrafrecht is pedagogisch

Het jeugdstrafrecht is niet gericht op vergelding, maar is pedagogisch van aard. Het belang van de jeugdige dader staat centraal. De straf moet gericht zijn op resocialisatie. Leren van je fouten is het eerste doel, stelde Vlaardingerbroek. Vrijheidsbeneming is licht waar het kan, zwaar als het moet. Detentie wordt als laatste mogelijkheid opgelegd. Alles moet eraan bijdragen dat de jeugdige geen persoonlijkheidsschade ondervindt van de sanctie, maar in zijn of haar problematiek en ontwikkeling wordt begeleid. Ouders van kinderen die slachtoffer zijn geworden van een ernstig misdrijf dat door een jeugdige dader is gepleegd (moord, doodslag, zedendelict) hebben hierbij hun bedenkingen. Zij vinden dat niet altijd recht wordt gedaan aan het leed dat hen is aangedaan. Zij hebben levenslang, zo stellen zij, en ze pleiten daarom voor verzwaring van (jeugd)sancties en eerdere toepassing van het volwassenenstrafrecht.

Veel criminaliteit zit onder de oppervlakte

Opvallend is dat de omvang van jeugdcriminaliteit bij de overheid niet scherp in beeld is. De cijfers van de politie laten een daling zien van geregistreerde minderjarige verdachten: 12,9 personen geregistreerd per 1000 in 2019 tegen 15,4 in 2017. Vlaardingerbroek wijst echter op een vertekend beeld. In zelfgerapporteerde criminaliteit onder jongeren van twaalf tot zeventien jaar zien we dat 35 procent zich weleens schuldig maakt aan een delict. Heel veel criminaliteit zit dus nog onder de oppervlakte. Ook zijn er onrustbarende actuele ontwikkelingen. Ernstige jeugdcriminaliteit neemt toe en er is een stijging van recidive. Steeds vaker worden jonge kinderen tussen negen en twaalf jaar gebruikt als drugskoerier, of om op wacht staan bij een inbraak of beroving. Al met al geen rooskleurig beeld. Triest is dat volgens Vlaardingerbroek veel jongeren lang niet altijd de hulp krijgen die ze nodig hebben.

Heel wat uitdagingen kwamen in de lezing en de nabespreking naar voren. Verbetering van de uitvoering van de jeugdhulpverlening is nodig. Beschikbare *evidence-based* kennis voor een effectieve aanpak wordt onvoldoende ingezet, is het oordeel van Vlaardingerbroek. Gemeenten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de resocialisatie, zijn onvoldoende toegerust om effectief jeugdbeleid vorm te geven. Vaak wordt veel geld verspild aan dure, niet-effectieve projecten.

Verder groeit de groep jongeren met een combinatie van ernstige problemen. Psychische en verstandelijke beperkingen, verslaving en school- en leerproblemen stapelen zich op. De regie en integrale samenwerking tussen hulpverleners is vaak ver te zoeken. Veel te veel geld en inzet lekt weg door langs elkaar heen werken van instellingen, zo klonk het in de zaal. Twee aanwezige jeugdpsychiaters maakten zich ernstige zorgen over het verdwijnen van de jeugdpsychiatrie.

Te weinig opvang na detentie

De tijd dat jongeren in detentie verblijven is gemiddeld kort. Daarin kan weinig worden gedaan. Ook de opvang na detentie is onvoldoende en de beschikbare begeleidingscapaciteit is ontoereikend.

Ondanks de omvangrijke problematiek zetten hulpverleners zich met hart en ziel in. Het geheel van het veld geeft echter een triest beeld, omdat te veel jongeren een blijvende achterstand op hun levensweg oplopen. Er ligt dus in de omvang en de aard van deze jeugdproblematiek een grote maatschappelijke uitdaging. En niet alleen voor politie en justitie, maar ook voor ouders, hulpverleners en onderwijzend personeel! Een breed gedragen en daadkrachtige insteek van alle betrokkenen is nodig met een strakke regie van de overheid. Anders blijft het steken in goede bedoelingen en wordt de jeugdcriminaliteit niet teruggedrongen.

Jan Eerbeek is oud hoofdpredikant bij het ministerie Justitie & Veiligheid en bestuurslid van de Vrienden van het Gevangenis­museum.